

ARAŞTIRMA

**SİNEMA VE TIP
TÜRK SİNEMASINDA DOKTOR VE HASTA TEMALI FİLMLER****Cinema and Medicine
The Doctor and The Disease Themed Films in Turkish Cinema**

Yeşim Şenol¹, Begüm Deniz Bulat², Esingül Kaya², Alican Abacı³,
Muzaffer Sindel⁴, Ahmet Turan Aydın⁵

¹Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD

²Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem 3 öğrencisi

³Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü 3. Sınıf öğrencisi

⁴Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi AD

⁵Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji AD

ÖZET

Amaç: Özel çalışma modülü (ÖÇM) tıp eğitiminde son dönemlerde yaygınlığı artan ve fakültelerin çekirdek eğitim programını güçlendiren bir eğitsel etkinliktir. Bu yazıda Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2010-2011 eğitim döneminde "Sinema ve Tıp: Dünya ve Türk sinemasında doktor ve hastalık temalı filmler" başlığı ile açılan bir ÖÇM'nin tanıtılması amaçlanmıştır.

Gereç ve yöntem: Özel Çalışma Modülü süresince Türk sinemasına ait 100 film izlenmiş ve analiz edilmiştir.

Bulgular: 100 filmin sonuçları incelendiğinde, doktor karakterinin daha çok erkek (%95) olduğu görüldü. Filmler drama (%83), komedi (%11), korku (%4) ve macera (%2) olarak sınıflandırıldı. 1960'lerden günümüze filmlerde doktor kimliğine yaklaşımda değişimler gözlenmiştir.

Sonuç: Türk sinemasında doktor ve hasta temasının ele alındığı filmler sınırlı olmakla birlikte, tıp eğitiminde kullanılabilecek filmler de yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: tıp eğitimi, sinema, özel çalışma modülü

ABSTRACT

Background: Special study modules (SSM) are recently introduced education activities in medical education and adopted by many medical schools rapidly to strengthen their core curriculum. The aim of this paper is to describe a SSM module titled "cinema and medicine: The doctor and the disease themed films in Turkish and World cinema" which was conducted in 2010-2011 academic year.

Materials and methods: 100 Turkish movies were watched and analyzed during the SSM.

Findings: The results showed that in the 100 films, movie physicians were more likely to be male (95%) Movies were categorized as dramas (83%), comedies (11%), horror films (4%) and action/adventure (2%). Changes in approach to the identity of the doctor from 1960's to present were observed

Conclusion: Although the number of the doctor and patient themed is limited, there are still some movies which can be used form medical education.

Keywords: Medical education, cinema, Special study modules
Keywords: medical education, medical ethics education, medical students, ethical issue

NOT: Bu çalışma 31 Ekim- 5 Kasım 2011 tarihinde yapılan XXII. Ortopedi ve Travmatoloji Kongresinde sosyal program içinde sunulmuştur.

Yazışma Adresi: Doç. Dr. Yeşim Şenol
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
e-mail: yigiter@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

1993 yılında İngiltere’de Genel Tıp Konseyi tarafından yayınlanan “Yarının Doktorları” raporunda tıp eğitiminde seçmeli ders ve Özel Çalışma Modüllerinin (Special Study Module-ÖÇM) arttırılması önerisinin ardından başta İngiltere olmak üzere, tüm dünyada tıp eğitiminde bu uygulamaların kullanımı artmaya başlamıştır. 2003 yılında ise öğrenci seçme bileşeni (Student Selected Component) olarak tekrar adlandırılmıştır (1). ÖÇM’ler öğrencilere seçtiği alanda derinlemesine çalışma olanağı sağlaması, eğitim programına entegre olması, multidisipliner olması, yaşam boyu öğrenmenin yerleştirilmesi, öğrencilerin değişik ilgi alanlarına yanıt vermesi, farklı öğrenme tekniklerinin ve kaynaklarının kullanılması gibi avantajlara sahiptir (2,3,4). ÖÇM konuları belirlenirken çekirdek eğitim programı (ÇEP) ile doğrudan ilgili, ÇEP dışı tıp ile ilgili ve ÇEP dışında sosyal konular ile ilgili olduğu görülmektedir (2,5).

ÖÇM, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2008–2009 eğitim döneminde ilk kez uygulanmaya başlamıştır. 2010–2011 eğitim döneminde başlatılan “Dünya ve Türk sinemasında doktor ve hasta temalı filmler” ÖÇM’si açılmıştır. Bu ÖÇM ile tıp eğitiminde kullanılacak Dünya ve Türk Sinemasına ait filmlerin listesinin oluşturulması, analiz edilmesi ve eğitimlerde kullanılması hedeflenmiştir. Sağlık Bilimlerinde filmlerin kullanılması kuramsal bir temele sahiptir. Filmler hastalar ile görüşmelerde kullanılan görme, duyma ve anlama gibi duyuların karşılığını sağlayabilmektedir. Ayrıca tartışmalarla aktif öğrenme sürecini sağlaması yapılandırıcılık yaklaşımından ve olumlu ya da olumsuz rol model oluşturma ile de sosyal bilişsel kuramdan yararlanmaktadır. Filmlerin öğrencilerin hastalıkları ve hastalıklarını algılama becerileri, farkında oluşları, algı, inanç, duygu, düşünce ve hayal gücü sınırlarını geliştirdiği de bilinmektedir (6).

Bu yazıda Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2010–2011 eğitim döneminde “Dünya ve Türk sinemasında doktor ve hastalık temalı filmler” başlığı ile açılan bir ÖÇM’nin Türk sineması bölümünün tanıtılması, filmlerdeki doktor ve hastalık algısının analiz edilmesi ve öğrenciler tarafından oluşturulan tıp eğitiminde derslere giriş özelliği taşıyacak klipte yer alan filmlerin sıralanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Fakültemizde ÖÇM’ler temel bilimler dönemi olan Dönem 2’de uygulanmaktadır. Ders programı içinde yıl boyunca iki saatlik oturumlar şeklinde yer almaktadır. Fakültemizde uygulanan ÖÇM’lerin amacı, öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda bağımsız öğrenme becerilerini kazanmaları, bilimsel yöntem temel ilkelerini öğrenmeleri ve uygulamaları, bilimsel çalışmalarını yazılı, sözlü sunma becerilerini geliştirmeleridir. Eğitimci gönüllü öğretim üyelerinden oluşmaktadır (7).

20 öğrenci bu özel çalışma modülünü tercih etmiştir. 13 öğrenci ile çalışmalar yürütülmüştür. 2011–2012 eğitim döneminde bu sayı 10 ile sınırlandırılmıştır. ÖÇM de Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Anatomi Anabilim Dalı ve Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim dallarından üç öğretim üyesi görev almıştır.

Öğrencilerle yapılan ilk toplantıda tanışmanın ardından, ÖÇM'nin amacı, eğiticilerin beklentileri aktarılmış ve öğrencilerin görüş ve önerileri ile içerik ve program belirlenmiştir. Öğrenciler her tartışma oturumuna katılmış, her biri 10 film izleyerek özet yazmış ve hastalık teması ile filmdeki doktor karakterine yönelik yorumlarda bulunmuştur. ÖÇM'ler fakültemizde 1000 puan üzerinden 40 puandır.

BULGULAR

Türk Sinemasında doktor ve hastalık teması içeren 100 film analiz edildi. İncelen 100 Filmin % 83 drama, %11'i komedi, % 4 korku, %2 macera türündeydi.

Yıllara göre bakıldığında ise, % 38'i 2000'li yıllara, %7'si 90'lı yıllara, %16'sı 80'li yıllara, %30'u 70'li yıllara, %9'ise 60'lı yıllara aitti. Filmlerde %28,5 oranında kanser, %23,8 psikiyatrik bozukluklar işlenmişti. Doktor karakterini %95 oranında erkek oyuncular canlandırıyor. Filmlerden elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Türk sinemasında;

- 1) Filmler içinde sadece doktor temasını ele alan film sayısı yok denilecek düzeyde iken, yan karakter olarak doktor temasının bulunduğu çok sayıda filme ulaşılmıştır.
- 2) Filmler çekilirken hastalık özellikleri ve doktor davranışlarının son yıllarda çekilen filmlerde daha iyi yansıtıldığı ancak Yeşilçam Sinemasında birçok ayrıntıya dikkat edilmediği gözlemlendi (araba çarpması ile gözlerin kör olması ya da açılması, çok üzülme ile birlikte verem hastalığına yakalanma vb).
- 3) Filmlerde doktor rolünün (babacan doktordan daha teknik bir doktora) ve hastalıkların (verem hastalığından organ nakline) değişimi çok net gözlemlenmiştir.
- 4) Özellikle Yeşilçam sinemasında çok sayıda tıbbi hatanın yer aldığı sahnelerin olduğu gözlemlenmiştir (Doktorun bakışları ile anestezi yapması, şırıngadaki hava kabarcığından kişinin doktor olup olmasının anlaşılması vb).
- 5) Dünya sineması ile karşılaştırıldığında Türk sinemasında önemli bir arşivin olmaması dikkat çekiciydi. Filmlerin orijinallerine çoğu kez ulaşılamadı.

İncelemeler sonucunda aşağıda isimleri yer alan Yeşilçam sinemasında doktor ve hasta temalı filmlerden bir klip hazırlanmıştır (Tablo 1). Tablo 1'de ÖÇM süresince yazarlar tarafından hazırlanmış olan doktor ve hasta temalı Türk filmleri envanterinden seçilmiş 11 filme yer verilmiştir. Oluşturulan klipte iletişim becerileri, hasta- doktor iletişimi ve kötü haber verme gibi derslere etkin giriş sağlayabilecek bölümler bulunmaktadır.

Tablo.1. Türk Sineması Klbinde yer alan filmlerin listesi ve temaları

Filmin adı	Oyuncular	Yıl	Tema
Akasyalar açarken-	Göksel Ersoy- Filiz Akın	1962	Körlük ve gözlerin açılması
Güller ve dikenler	Hülya Koçyiğit- Kartal Tibet	1970	Verem, doktor
Ankara ekspresi	Filiz Akın	1970	Ameliyat, doktor, yaralanma
Küçük sevgilim	Filiz Akın- Cüneyt Arkın	1971	Tıp Öğrencisi, Tıp Öğretim üyesi ve tüberküloz
Bitirimler sosyete-	Gülşen Bübikoğlu, Kartal Tibet, Kadir İnanır	1973	Kan nakli, kaza ve doktor.
Ağlıyorum	Filiz Akın- Ediz Hun	1973	Körlük, ameliyat ve gözlerin açılması
Yalnız Adam	Cüneyt Arkın- S. Özdamar	1974	Doktor, Tıbbi müdahaleler
Hanzo	Kemal Sunal, Meral Zeren	1975	Hastane, doktorlar, davranış değiştirme
Doktor	Kadir İnanır	1979	Doktor
Doktor civanım	Kemal Sunal	1982	Sahte doktor
Arabesk	Müjde Ar, Şener Şen	1998	Yeşil çam sinemasında doktor ve hastalıklara eleştirel bakış

TARTIŞMA

Ülkemizde farklı temalara ait çok sayıda sinema ile ilgili kitap bulunmakla birlikte bu türler içinde doktor ve hasta temalı filmleri sınıflandıran bir türe ulaşamamıştır. Bu nedenle yapılan çalışma ülkemiz için ilk çalışma olarak ele alınabilir. Çalışmamızda sınırlı sayıda film ele alınmakla birlikte bu konu ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Ülkemizde doktor temasının veya hastalık temasının ana konu olarak alındığı film sayısı sınırlıdır. 70'ler ve 80'lere ait dönemlerde çekilen filmlerde bilimsel hataların yer aldığı dikkat çekmektedir. Anestezi vermeden ameliyat etme, gözlerin bir travma ve şok sonrası açılması gibi. Son yıllarda çekilen filmlerde bu hataların azaldığı dikkat çekmektedir. Bu azalmada filmlerin jeneriklerinde de yazıldığı üzere alınan danışmanlıkların önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Filmler popüler kültür üzerine güçlü etkilere sahiptir. Doktorların sinemada yansıtılması toplum beklentilerini etkilemek ve hasta ve doktor iletişimini geliştirmek gibi potansiyele de sahiptir. 2002 yılında yayınlanan bir makalede filmlerdeki doktorlar ele alınmış ve doktor algısının toplum gözündeki değişimleri incelenmiştir. Doktor konulu ilk filmlerde idealizm ve merhamet duygularının ön planda olduğu, 1960'lılardan itibaren ise olumlu doktor algısının yerini aç gözlü, egoist, etik dışı davranışlara sahip doktorların aldığı gözlenmiştir (8). Türk sinemasında ise günümüzde daha teknik olan doktor rolünün Yeşilçam Sineması ve öncesinde babacan tavırlar sergileyen, hastayla üzülen ve merhametli davranışlar sergileyen doktorlar olduğu gözlenmiştir.

Mezuniyet öncesi tıp eğitiminde filmlerden yararlanma önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (9). Hekimden, temel bilgi ve becerilerde ustalık beklemesinin yanında hastasının duygusal gereksinimlerine duyarlı ve yardımcı olmasını da beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin halen

var olan kuramsal dersleri davranışa ve tutuma dönüştürmeleri önemlidir (10). Tıp öğrencilerinin sosyal bilimler alanında da eğitilmesi, hastalarının davranışlarını anlamak ve gerektiğinde onları bu davranışlarda değişikliğe yöneltmek konusunda, çok daha yetkin olmalarını sağlayacaktır. Dünyada giderek büyüyen kavram teknolojik ilerlemeler ile birlikte doktorların insani boyutlarının azalması ve mekanikleşmesidir (11). Sinemayı da içeren estetik yoluyla öğrenme, öğrenenlerin bir konuyu içselleştirmesini geliştirici özellik gösterir. Eğitim süresi içinde teknik bilgi ve beceriler daha az içselleştirme ile öğrenilebildiği halde, rafine davranış, tutum, değer ve kişiler arası ilişkiler daha çok içselleştirme gerektirmektedir. Filmler bu yeterliklerin kazanılmasında önemli rollere sahip olabilir. Öğrencilerin hastalıkları ve hastalarını algılama becerilerini geliştirme, farkında oluşlarını arttırma, algı, inanç, duygu, düşünce ve hayal gücü sınırlarını geliştirme açısından filmlerden yararlanılabilir. Aynı şekilde filmlerin tıp eğitiminde kullanılması sağlık hizmetlerinin biyopsikososyal boyutunun öğrencilere aktarılmasında da yardımcı olmaktadır (12). Türk sineması bu konuda zengin bir kaynak olmamakla birlikte yapılan hataların görülmesi, küçük sahnelerle davranış ve tutumların gösterilmesi ve yorumlanması iyi bir ders materyali olacaktır. ÖÇM gibi derinlemesine ve uygulayarak bir konuyu öğrenme becerisi kazandırmayı sağlayan uygulamalar ile bu konuda öğrencilerin farkındalığının ve becerilerinin arttırılması son derece önemlidir. Yaşamda insanlar önemli davranış ve tutumları rol model aldıkları kişilerden edinirler. Filmler tıp eğitiminde kullanılabilecek bir araç olabilir (13).

KAYNAKLAR

- 1) Riley SC. Student Selected Components (SSCs): AMEE Guide No 46. Medical Teacher 2009;885-894
- 2) Harden RM. The core curriculum with options or special modules. AMEE Medical Education Guide No. 5, 1995;17(2). s.14;
- 3) Anderson J. Core plus options or special study modules. Medical Education 1994; 28, 470-473;
- 4) Macnaughton RJ. Special study modules: an opportunity not to be missed. Medical Education 1997;31:49-51
- 5) Riley SC. Student Selected Components (SSCs): AMEE Guide No 46. Medical Teacher 2009; 885-894
- 6) Darbyshire D, Baker P. A systematic review and thematic analysis of cinema in medical education. Med Humanit 2012 Doi: 10.1136/medhum-2011-010026
- 7) Şenol Y, Gürpınar E, Özenci Ç, Balcı N, Şenol U. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde Uygulanan Özel Çalışma Modülleri ile ilgili öğretim üyesi ve öğrencilerin görüşleri: İlk Sonuçlar. Marmara Medical Journal, 2010; 23:353-359
- 8) Flores G. Doctors in the movies. Archdischild 2004;89:1084-8.
- 9) Sanchez JC, Gutierrez JC, Morales MD. Cinema and theater as training tools for Health Students. Family Medicine 2010;42:398-9
- 10) Scott PA. The relationship between the arts and medicine. Medical Humanities 2000;26:3-8
- 11) Blasco PG, Monaco CF, Benedetto MA, Moreto G, Levites MR. Teaching through movies in a multicultural scenario: Overcoming cultural barriers through emotions and reflection. Family Medicine 2010;42:22-4
- 12) Blasco PG, Garcia DSO, Benedetto MAC, Moreto G, Roncoletta AFT, Troll T. Cinema for educating global doctors: from emotions to reflection, approaching the complexity of human being. Primary Care 2010;10 (3): 45-47.
- 13) Blasco PG, Blasco MG, Levites MR, Moreta G. Educating through Movies: How Hollywood Fosters Reflection. Creative Education 23011;2(3):174-180.